

Ivona Orlić, *Gospodarstvo u Istri. Iz zbirke Etnografskog muzeja Istre / L'economia in Istria. Dalla collezione del Museo etnografico dell'Istria*, Pazin: Etnografski muzej Istre – Museo etnografico dell'Istria, 2017., 96 str.

Zbirkom se gospodarstva kustosice i kustosi nerado bave, tvrdi autorica kataloga, ali je mišljenja da je „upravo ta zbirka ključna te (je) poveznica sa svim ostalim zbirkama Muzeja“. Katalog zbirke *Gospodarstvo* četvrti je izdani katalog zbirki Etnografskoga muzeja Istre – Museo etnografico dell'Istria. Naime, muzej svake godine izdaje po jedan katalog zbirki, pa su tako publici predstavljeni *Istarski tradicijski instrumenti* višega kustosa Marija Buletića, *Zbirka Arhitektura i oprema kuće* više kustosice Tanje Kocković Zaborski, *Vizualna etnografija Istre* kustosice Tamare Nikolić Đerić, a u pripremi je katalog Zbirke tekstila više muzejske pedagoginje Mirjane Margetić.

Nakon „Uvoda“ (5), katalog započinje poglavljem „Zbirka *Gospodarstvo – osnove*“ (5-9), u kojem nam autorica daje kratak povijesni presjek nastanka Etnografskoga muzeja Istre te navodi prijašnju podjelu predmeta po zbirkama, koja je bila orijentirana na materijal predmeta, te trenutnu podjelu predmeta po zbirkama, koja je formirana prema „sveobuhvatnoj kontekstualiziranoj kulturi u čijem je primarnom fokusu čovjek“. Autorica ovdje navodi i kustose koji su bili zaduženi za zbirku *Gospodarstvo* od osnutka muzeja, naglašavajući da je svaki od njih dao svoj osobni pečat načinu vođenja zbirke, prikupljanju i dokumentiranju predmeta koji su dio toga dijela fundusa Etnografskoga muzeja Istre.

„Gospodarske prilike Istre u prošlosti“ (11-14) poglavlje je u kojem autorica želi dati povijesni kontekst svojoj zbirci. U kontekstu političke situacije, a posebice oskudica, epidemija gladi i manjka obradive zemlje, konzultirajući literaturu ističe najvažnije kulture, poput krumpira koji je ‘hranio’ Istru. Navodi da se tradicijsko gospodarstvo u Istri u svojoj osnovi dijeli na poljodjelstvo, stočarstvo i ribarstvo. Kratkim skicama pokazuje čitateljima neraskidiv suodnos čovjeka, životinje i prirode koji je sve do polovice 20. stoljeća bio presudan za život.

U trećem poglavlju, „Zbirka *Gospodarstvo – od otkupa do interpretacije zbirke*“ (15-19), autorica daje analizu prikupljanja predmeta koji čine tu zbirku od 1957. do 2016., ali i po podjeli predmeta prema gospodarskim djelatnostima prema kojima će u daljnjem tekstu kataloga detaljnije biti riječi.

Analiza donosi uvid u način prikupljanja predmeta, mjesta iz kojih su se prikupljali te u godine kada su se otkupljivali za muzej.

Poglavlje „Zanati“ (21-27) predstavlja dio zbirke zastupljen s najviše predmeta pa tako autorica ističe da je najveći broj predmeta povezan s radom u kovačnici, zatim uza stolarstvo, košaraštvo, kolarstvo, bačvarstvo, lončarstvo te postolarstvo. Orlić u ovom poglavlju daje kratak uvid u svaku od tih djelatnosti.

„Ratarstvo“ (29-41) je peto poglavlje, u kojem nam autorica ukratko predstavlja izabrane predmete koji se upotrebljavaju u sklopu te gospodarske aktivnosti. Saznajemo u kojim su se prilikama i za koje poslove rabili primjerice *vrganj* (plug), *kosir*, jaram ili spone. Uz tekst se nalaze kvalitetne fotografije predmeta koje omogućavaju čitateljima uvid u bogatstvo zbirke.

Poglavlje „Turizam i ugostiteljstvo“ (43-45) posvećeno je jednoj od najvažnijih privrednih grana u svijetu, kako navodi autorica. Daje kratak prikaz povijesti, odnosno početaka turizma u Istri. Tako saznajemo da su pripadnici visokoga društva Austro-Ugarske Monarhije još u 19. stoljeću bili zainteresirani za odmor na Kvarneru, Istri i tršćanskom priobalju. Autorica ističe da je velik dio toga dijela zbirke posvećen prikupljanju predmeta masovnog turizma, koji je prostor Istre zahvatio od 1960-ih godina.

„Stočarstvo“ (47-55) je sedmo poglavlje kataloga, gdje se daje kratak uvid u važnost suodnosa čovjeka i životinja. Važnost životinja za svakodnevicu na selu u Istri jasna je već iz podataka o broju stanovnika te broju uzgajanih goveda, magaraca, konja i ovaca na području Svetoga Lovreča u 18. stoljeću. Pokazujući odabrane predmete koji su bili važni za uzgoj ovaca, goveda ili magaraca te posebno zanimljivim podacima o pčelarstvu, autorica potiče čitatelje da dođu u Etnografski muzej Istre i prouče predmete uživo ili da o toj temi pronađu detaljnije podatke.

„Ribarstvo“ (57-65) je posvećeno ne samo morskom, već i slatkovodnom ribarstvu, koje se prakticiralo u Istri. S obzirom na to da je potonje gotovo zanemareno, autorica mu s pravom posvećuje pozornost ističući pojedine predmete koji su se upotrebljavali u ribolovu te mjesta i vrijeme kada su otkupljivani. Tako možemo pratiti gdje se i kada još uvijek lovila slatkovodna riba. Podaci o predmetima vezanim za lov morske ribe upotpunjeni su i zanimljivim citatom obitelji Frolja iz Mošćeničke Drage.

„Vinogradarstvo i vinarstvo“ (67-73) jedna je od važnijih grana gospodarstva Istre u zadnjih desetak godina. Iznimno cijenjena vina istarskih

vinara krase police restorana i trgovina diljem svijeta. Orlić u kratkim crtama pokazuje povijest uzgajanja vinove loze i pravljenja vina u Istri još od Grka i Rimljana, preko 17., 19. i napokon 20. stoljeća.

U desetom poglavlju, „Rudarstvo“ (75-79), autorica daje kratak povijesni pregled rudarenja u Istri i pritom ističe da predmeti koji se čuvaju u Etnografskom muzeju Istre pripadaju talijanskoj (1918. – 1945.), jugoslavenskoj (1945. – 1991.) i hrvatskoj (1991. – 1999.) upravi rudarenjem na Labinštini. Kroz izdvojene predmete Orlić nam priča o rudarima i njihovom teškom i opasnom poslu.

„Maslinarstvo“ (81-87) je poglavlje u kojem, kao i u poglavlju o vinogradarstvu i vinarstvu, autorica o djelatnosti povlači paralele još antičkih vremena, tj. od Marka Valerija Marcijala (40. – 103.), rimskoga pisca epigrama rodom iz Španjolske, koji je hvalio istarsko maslinovo ulje. Ističući važnost te djelatnosti kroz povijest, dovodi nas do 1980-ih godina. Uz pomoć podatka s terena opisuje nam kako se maslinovo ulje dobivalo gazeći masline u drvenom koritu ili ih gnječeći uz pomoć drvenoga bata.

Uz fotografiju pripadnika lovačkoga društva iz Cerovlja iz 1959. te fotografija predmeta koji se upotrebljavaju u toj djelatnosti, autorica nam ukratko u poglavlju „Lov“ (89-91) dočarava najčešći način lova na manje divlje životinje u Istri, kao što su razne zamke koje su ljudi rabili prilikom hvatanja zečeva, lisica ili fazana.

Posljednje, odnosno trinaesto poglavlje kataloga posvećeno je trgovini („Trgovina“, 93-94). U vrlo kratkim crtama autorica opisuje trgovinu koja se odvijala u Istri u prvoj polovici 20. stoljeća, bilo da se radilo o 'komunikaciji' sela i grada na tržnicama i sajmovima ili o trgovačkim migracijama, gdje posebno mjesto zauzimaju Šavrinke. Autorica ističe da je taj segment zbirke prepun izazova te da se tom temom treba podrobnije pozabaviti u budućnosti.

Kao što je autorica istaknula u „Sažetku“ na samom kraju kataloga, cilj je ovoga kataloga da se čitatelji, a onda i sadašnji, odnosno budući posjetitelji muzeja uvedu u osnovu sadržaja Zbirke te da im se u osnovnim crtama predstave teme koje se obrađuju unutar nje, ali i sami predmeti. Ponekad se čini da su predmeti iz zbirke Gospodarstvo nepravedno zapostavljeni u odnosu na možda atraktivniju tradicijsku odjeću ili predmete koji su se upotrebljavali u seoskim kućanstvima. Viša kustosica Etnografskoga muzeja Istre Ivona Orlić ovim je katalogom pokazala da su aktivnosti u kojima su se

ti predmeti upotrebljavali bile od velike važnosti za povijest, ali i sadašnjost stanovnika Istre.

Tanja Kocković Zaborski

Palež u sjećanjima / Vžgano v spominih / Le memorie degli incendi,
 katalog izložbe / katalog razstave / catalogo della mostra, glavni urednik
 / caporedattore Maurizio Levak, autori / avtorji / autori Željko Cetina,
 Robert Doričić, Vana Gović, Igor Jovanović, Petra Kavrečić, Miha Kosmač,
 Nikša Minić, Gašper Mithans, Milan Radošević, Igor Šaponja, Pula – Pulj
 – Pola: Istarsko povijesno društvo – Società storica istriana – Istrsko zgo-
 dovinsko društvo, 2017., 86 str.

Međunarodni projekt *Palež u sjećanjima (Burnt in memories)*, financiran sredstvima Europske unije iz programa Europa za građane, trajao je od kolovoza 2015. do siječnja 2017. Vodeći je partner u projektu bilo koparsko Znanstveno-raziskovalno središće Univerze na Primorskem, a uz njega su na projektu sudjelovali Istarsko povijesno društvo (Società storica istriana – Istrsko zgodovinsko društvo), Kulturno izobraževalno društvo PiNA, Associazione Quarantasettezeroquattro, Udruga „Žejane“, Associazione Kinoatelj i Občina Dolina – Comune di San Dorligo della Valle. U sklopu su projekta bile predviđene aktivnosti proučavanja usmene povijesti, izrade putujuće fotografske izložbe i dokumentarnoga filma te postavljanja spomen-obilježja. Nositelj aktivnosti izrade izložbe i pratećega kataloga bilo je Istarsko povijesno društvo.

Tema su projekta bila sela Julijske krajine, tj. Krasa, Istre, Goričke i Brkina, koje su tijekom Drugoga svjetskoga rata djelomično ili potpuno spalile postrojbe njemačke i/ili talijanske vojske kao odgovor na partizansko djelovanje protiv njih, ali jednako tako i kao kažnjavanje stanovništva koje je podupiralo partizane, odnosno narodnooslobodilačku borbu. Njemačko-talijanska represija i odmazde činjene su u obliku paleža i pljački sela, strijeljanja stanovništva ili njegova zatvaranja i deportiranja u logore diljem Reicha.

Kako bi se oživjela sjećanja na te nemile događaje, u sklopu su projekta prikupljena osobna sjećanja preživjelih sudionika te fotografije spaljenih sela i ubijenih civila. Nositelji projekta su u svoj rad uključili nedržavne